

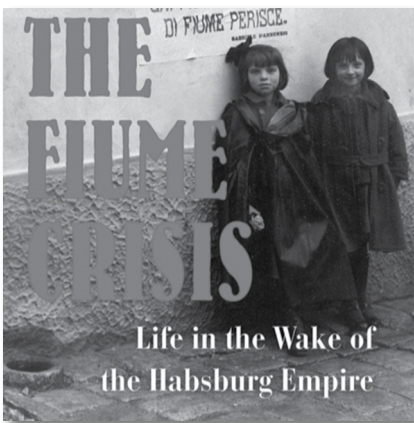
Vojna je spreminjala življenjske ritme, odnose, vloge, prehranjevalne in bivalne navade. Ta vidik – kako so se ljudje navajali na spremenjene življenjske razmere in kako so uvajali novosti v vsakdanjik, avtorico še prav posebej zanima. Razvoj novih strategij preživetja sicer kaže veliko mero ustvarjalnosti ljudi. A hkrati je lakota zaostрила odnose med njimi in poglobila družbene neenakosti. Sčasoma je v vojnem obdobju izginila empatija do sočloveka, prav tako zaupanje. Vendar pa solidarnost ni popolnoma izginila, prav tako niso usahnile dobrodelne akcije.

Mojca Šorn je monografijo *Pomanjkanje in lakota v Ljubljani med veliko vojno* napisala jasno in prepričljivo, spretno je manevrirala med raznolikimi viri, svoje teze je utemeljila na izredno pestrem izboru gradiva. Njena študija je tudi teoretsko podkovaná. Knjiga ni pomembna le za zgodovinsko strokovno javnost, temveč tudi za vse druge, ki jih zanima življenje v Ljubljani, doživljanje vojnega obdobja v mestu ali (samo)organizacija preskrbe v izrednih razmerah. S knjigo nas avtorica opozarja, da je za poglobljeno razumevanje družbenih izkušenj pomembno pozornost posvetiti afektivnemu doživljanju ljudi.

Izkušnje prve svetovne vojne so vplivale na to, da so se nekatere države začele v drugi polovici tridesetih let 20. stoletja v strahu pred novo vojno organizirano pripravljati na izredne razmere. Tudi v Jugoslaviji je bila posebna skrb usmerjena v preskrbo prebivalstva. A kljub temu so bile razmere preskrbe med drugo svetovno vojno podobne tistim med prvo svetovno vojno, kot je to dokazala predhodna knjiga Mojce Šorn, ki je prav tako izšla v zbirki Inštituta za novejšo zgodovino leta 2007.

Nina Vodopivec

Dominique Kirchner Reill, *The Fiume Crisis: Life in the Wake of the Habsburg Empire.*
Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press
of Harvard University Press, 2020, 289 strani

Dominique K. Reill, profesorica zgodovine na Univerzi v Miamiu, je že v svoji prvi knjigi, nagrajeni *Nationalists Who Feared the Nation: Adriatic Multi-Nationalism in Habsburg Dalmatia, Trieste, and Venice* (Stanford University Press, 2012), raziskovala zgodovino ljudi na vzhodni jadranski obali. V drugi se je iz Dalmacije, Benetk in Trsta premaknila na Reko in iz začetka 19. v začetek 20. stoletja, še vedno pa v knjigi kot pomembni akterji nastopajo nacionalisti.

V knjigi *The Fiume Crisis*, ki je lani izšla pri Harvard University Press, se namreč ukvarja z Reko (Fiume/Rijeka) in njenimi prebivalci v obdobju med koncem prve svetovne vojne in razpadom Habsburške monarhije ter odločitvijo velikih sil, da naj Reka postane samostojna mestna država pod italijansko zaščito. Ukvarja se torej z zgodbo, ki je na neki način mala velika zgodba, saj so se s pogajanjmi o usodi pristaniškega mesta v Parizu, s prihodom antantnih čet in kasnejšo zasedbo mesta, ki so jo izvedli Gabriel D'Annunzio in njegovi legionarji, z njihovimi eskapadami in znamenitim krvavim božičem 1920 ukvarjali že številni zgodovinarji in zgodovinarke, kot v uvodnem poglavju natančno pojasni avtorica.

Toda Reill te odmevne dogodke, o katerih so tedaj poročali najpomembnejši svetovni časniki, namenoma potisne v ozadje in se osredotoči na mesto in njegove prebivalce ter na načine, kako so se soočili z nemirnimi in negotovimi časi po razpadu habsburške države, v okviru katere je mesto v zadnji četrtini 19. in v začetku 20. stoletja doživelo izjemen vzpon in postalo eno največjih evropskih pristanišč. Ne zanimajo je ne velike in zloglasne osebnosti ne vloga reške epizode v genezi italijanskega fašizma, ampak domačini in njihovo spopadanje s povsem novimi okoliščinami. V poglavjih, ki sestavljajo osrednji del knjige, opiše in analizira valutno zmedo, ki je bila za veliko večino predvsem težava, za posameznike pa tudi priložnost, prehod iz stare v novo pravno ureditev, poskuse urejanja domovinske pravice in državljanstva ter nacionalistično propagando, ki je mesto dobesedno prekrila z italijanskimi zastavami.

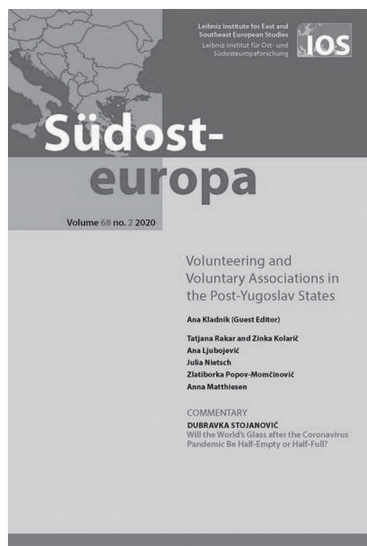
Reill bogato gradivo iz reških in italijanskih arhivov ter podatke iz relevantne sekundarne literature spretno preplete v zelo berljive zgodbe, ki pa nikoli ne ostanejo na nivoju opisov, ampak avtorica vseskozi išče razlage in razkriva relevantne strukture in akterje. Kot rdeča nit se skozi besedilo vije prepletanje starega in novega, kar seveda ni bila reška specifika, in pa poskusi lokalne italijanske elite, da bi mesto priključila Italiji ter hkrati ohranila tradicionalno avtonomijo. Tako so mestne oblasti habsburške simbole sicer zamenjale s simboli Kraljevine Italije in sodišča so sodbe izrekala v imenu italijanskega kralja, toda hkrati je v veljavi ostala večina stare zakonodaje, kar je med drugim omogočalo razvezo zakona. Mestne oblasti so na eni strani izganjale jugoslovanske nacionaliste brez domovinske pravice, a hkrati zavračale dodelitev te iste pravice D'Annunzиеvim legionarjem, ki niso bili tesno povezani z Reko ali niso imeli lastnega premoženja. Medtem ko so nekateri reški Italijani nove razmere izrabili za italijanizacijo svojih slovansko, nemško ali madžarsko zvenceh priimkov, so mnogi drugi, tudi številni voditelji reškega italijanskega nacionalnega gibanja, takšne priimke pustili nedotaknjene, saj so predstavljali vez s predniki in specifično reško zgodovino. Italijanski nacionalizem je vsekakor postal dominantna ideologija in njegovi nasprotniki so se znašli v težavah, toda hkrati so bili lokalni italijanski nacionalisti relativno benevolentni; kar ni bilo odkrito nasprotovanje, so tolerirali, večina prebivalstva je živela, ne da bi se jih dotaknil radikalizem D'Annunzia in njegovih privrženecv. Radikalni prelom z imperialno preteklostjo je bil torej na številnih nivojih le navidezen, življenje prebivalcev Reke so še nekaj let po koncu vojne močno oblikovale institucije, zakoni in navade habsburške dobe. Vse to je – kot prepričljivo pojasni

avtorica – pripomoglo k temu, da nakopičeni antagonizmi niso eksplodirali in da se Reka, v nasprotju z nekaterimi podobnimi mesti, ni znašla v vrtincu nasilja.

V relativno kratki knjigi – pri spremljanju besedila pomaga nekaj skrbno izdelanih zemljevidov, zelo dobro ga dopolnjujejo razmeroma številne fotografije – se je Dominique K. Reill posvetila nekajletnemu obdobju in majhnemu teritoriju in ob tem niti ni poskusila napisati kompletne zgodovine Reke v postimperialni tranziciji. Marsičesa se je le dotaknila, številnih tem sploh ne. Toda to je bila smotrna odločitev, saj je rezultat niansirana in analitično trdna študija, ki ne dopolnjuje le našega vedenja o jadranskem mestu, ampak je tudi pomemben dodatek k historiografiji postimperialne tranzicije. Gre torej za izvrstno napisano knjigo, ki je rezultat premišljenega in dolgotrajnega ukvarjanja z raziskovalno temo.

Rok Stergar

Volunteering and Voluntary Associations in the Post-Yugoslav States. *Südosteuropa*, Volume 68, No. 2 (2020)

Omejitveni ukrepi za zajezitev novega koronavirusa so na določenih področjih popolnoma ustavili dejavnosti prostovoljskih organizacij, medtem ko na drugih področjih prostovoljstvo predstavlja enega od nosilcev boja z epidemijo. Številni prostovoljci po vsem svetu dnevno prispevajo k lajšanju rastočih zdravstvenih in socialnih stisk, zato so Združeni narodi nedavno prepoznali pomen vloge, ki jo bo prostovoljstvo odigralo pri družbeni obnovi, ki bo sledila epidemiji novega koronavirusa.¹ Tematska številka znanstvene revije *Südosteuropa*, ki prostovoljstvo postavi v kontekst polpretekle zgodovine jugovzhodne Evrope, zaznamovane s številnimi krizami, zato prihaja v primernem času. Šest znanstvenih člankov sedmih avtoric je gostujoča urednica Ana Kladnik (Inštitut

za novejšo zgodovino, Ljubljana) zbrala pod naslovom *Prostovoljstvo in prostovoljska združenja v državah bivše Jugoslavije*. Prispevki so nastali kot rezultat mednarodne delavnice *Prostovoljsko delo, prostovoljstvo in prostovoljska združenja v jugovzhodni Evropi med letoma 1980 in 2000*, ki je marca 2018 potekala v Ljubljani.²

1 *Building back better: why volunteering matters for the post-COVID world* | UNV, pridobljeno 29. 12. 2020, <https://www.unv.org/Success-stories/Building-back-better-why-volunteering-matters-post-COVID-world>.

2 Mednarodna delavnica je bila organizirana kot del projekta *Prostovoljstvo v lokalnih skupnostih med poznim socializmom in liberalnim kapitalizmom: zgodovina prostovoljnih gasilskih društev v Nemčiji in vzhodni-srednji Evropi*,